

มหากุศลมนานหายก

๙
๘
๙
สุจิตต์

๘
๘
๘
วงศ์เทศ

ร.๓.๓๓๙

๓.

มุกหอมบนจานหยก สุจิตต์ วงษ์เทศ

เลขเรียกหนังสือ.....	ร.ธ. 339 ธ.
เลขทะเบียน.....	
วันที่..... 16	พ.ค. 43

ไพฑูริย์ วงษ์เทศ
ออกแบบปก

พิภารณี ตังคไพศาล
เขียนภาพประกอบ

๖ บาท/ธันวาคม ๒๕๑๔

สุพล เตชะธาดา/ผู้พิมพ์จำหน่าย

สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น

๒๓๐ เวียงนครเขมม ไทร. ๒๑๗๒๕๕

✱

จุมพล เชษฐพงศ์พันธุ์/ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

กรุงสยามการพิมพ์

๑/๑ ถนนราชบพิธ ไทร. ๒๒๕๒๑๗, ๒๒๕๔๔๖

คำนำของบรรคชัย บุนปาน

-

คำนำของสุจิตต์ วงษ์เทศ

-

เข็มวิมาน

๑-กล่อมনারী

๓

๒-สุดสงวน

๑๕

๓-ใบ้คลัง

๔๑

๔-โหมโรงเข็มวิมาน

๖๑

ลอยลมไปตามเสียงขึง

๗๗

ชอกเนื้อเรียบสงวน

๙๑

จดหมายลูกทุ่ง

๑๐๕

ราตรีอันประดับด้วยดวงดาว

๑๑๕

ลำนํ้าขนกด

๑๒๕

จะเอาอย่างไรก็เอากัน

๑๔๑

ฯ ศร ฯ

๑๔๕

เขาอยู่เขาจะไร้เมื่อไร

๑๕๑

เมื่อมุกยังไม่หอม

ขรรค์ชัย บุนปาน

หนังสือเล่มนี้เมื่อพิมพ์ขึ้นในเสร็จแล้ว ก็ได้ขนาดบางกว่าที่คาดไว้ ปัญหาเช่นนี้เกิดขึ้น ย่อมมีทางแก้ไขได้สองประการ ประการแรก ให้ผู้เขียนเขียนเรื่องเพิ่มเติม แต่กะเนแล้วไม่สะดวก และไม่รวดเร็วเหมือนใจคิด เพราะตัวผู้เขียน คือ สุจิตต์ วงษ์เทศ ไม่ได้อยู่ในเมืองไทย เธอกำลังไปดูงานพิมพ์ที่อเมริกาทางแก้ประการนี้จึงเป็นอันยกไป ประการต่อมาคือเขียนคำนำหรือที่โปรยหัวไว้ว่า เมื่อมุกยังไม่หอมนี้ ให้ยาวขึ้น เพื่อประกอบรูปเล่มให้พอแก่ความต้องการ ตรงแล้ว อยู่ในวิสัยจะทำได้ เพราะผู้เขียนคำนานนั่งอยู่ในเมืองไทย

ท่านผู้อ่านอ่านกราวพากย์ไปย่อหน้าตะก จะด้วย

ความคุ้นเคยหรืออะไรก็ตามที่ อาจจะเห็นว่า เขียนเหมือนผู้ใหญ่เขียน ถ้าจะเลิกทะเล้งเสียแล้วกรรมัง ขอเรียนให้ทราบไว้ในขั้นนี้ก่อนว่า เดียวก็คงมีอะไรเปลือทะเล้งออกมาอีกจนได้ อย่าวิตกไปเลย ที่ทำเป็นเหมือนผู้ใหญ่เขียนนั้น ก็ตัดจริตไปอย่างนั้นเอง อีกอย่างหนึ่ง เพื่อแสดงให้เห็นว่า การทำตัวเป็นผู้ใหญ่นั้นไม่ยาก แต่การครองตัวให้เพียบพร้อมไปด้วยความเป็นผู้ใหญ่นั้นยาก ใครไม่เชื่อก็ลองไปถามบรรดาข้าราชการประจำและนักการเมืองชั้นผู้ใหญ่ของเราเอาเองเถิด

หมายใจไว้แต่แรกก่อนเขียนว่า จะเขียนคำนำนี้ให้เป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านบ้างพอสมควร เพื่อช่วยให้หนังสือเล่มนี้คุ้มค่ากับเงินที่ท่านเสียไป เพราะในยุคที่ของแพงและเงินหายากนี้ หลายหนและหลายทีก็ปรากฏว่าของนั้นแพงไปตามยุคสมัย ไม่ได้แพงเพราะมีคุณค่า หรือมีประโยชน์เอนกประสงค์แต่อย่างใด ฉะนั้นจึงไม่แปลก ที่ของบางอย่างหรือแม้กระทั่งหนังสือบางเล่มได้กลายเป็นสินค้าที่ขายไม่ออก

จากรายงานครั้งล่าสุดของสำนักงานสถิติแห่งชาติ

ได้บอกว่า ขณะนี้ประเทศไทยอันเป็นที่รักของเราได้มี
พลเมือง ๓๓ ล้าน ๘ แสนคนเข้าไปแล้ว โครงการ
คุมกำเนิดจะได้ผลหรือไม่จะยังไม่กล่าวในที่นี้ แต่จะ
กล่าวก็คือ ในจำนวนประชากรเกือบ ๔๐ ล้านคนนั้น
ก็ยังมีอยู่สัก ๒-๓ พันที่อ่านหนังสือเล่มนี้ คน ๒-๓
พันนี้น่ากลัว เพราะท่านอ่านหนังสือเป็นไม่ใช่อ่าน
หนังสือออก เหตุที่น่ากลัวก็เห็นจะเป็นข้อหนังสือที่ว่า
มุกหอมบนจานหยกนั้นเอง ใครที่อ่านหนังสือเล่มนี้จบ
แล้ว ก็คงจะนึกเหมือนกันหมดว่า โอ้ทะเล้งมันตั้งข้อ
หนังสือยกย่องเพื่อนมันแท้ ๆ เทียว เปรียบเทียบเสีย
สูงส่งจนน่าตะป่อยอย่างยิ่ง ความนึกคิดอย่างนี้ถูก ไม่
ผิด แต่จะมาผลัดผลามตะกั้นไม่ได้ ถ้ายังไม่ได้อ่านคำ
แก้ตัว หรือเจตนาคงเดิมอันแท้จริง

เริ่มมาแต่สุจิตต์ วงษ์เทศคร่ำครวญมาจากอเมริกา
ว่าคิดถึงเมืองไทยและดนตรีไทยเป็นนักแล้ว กลับก็
ฝัน ครั้นตื่นก็คิด คิดถึงกระจำปี สีซอ กระจ้ออู้ ซึ่ง
จะเข้ ขลุ่ยโหม่ง แล้วใจหาย ซึ่งก็เป็นความรู้สึกนึกคิด
ของคนธรรมดาที่เคยกินต้มยำปลาช่อนแล้วต้องไปกิน

ซุปรอดูกว๊ว ความคิดถึงนั้นเมื่ออึดอันตันใจหรือจน
ตรอกเข้าแล้วก็ต้องหาทางออกทางใดทางหนึ่ง เผอิญ
สุจิตต์เขียนหนังสือเป็น และเขียนหนังสือเป็นไทย
เธอก็ใช้นิสัยอเมริกันสั่งความผม ให้รวบรวมเรื่องสั้น
ของเธอที่ว่าด้วยดนตรีไทยให้เล่มหนึ่ง ตั้งชื่อให้ด้วย
และอยากได้ชื่อเขียนของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็น
ข้อความหลังปก พูดถึงเนาวรัตน์ขึ้นมา ผมก็นึกว่า
นิพนธ์สองวรรคของเธอออกที่ว่า

เหมือนไข่มุกเมื่อหล่นบนจานหยก

วนิพกพายลั่นเพียงยินเสียง

ปล่อยอารมณ์กล้อยตามกวีนิพนธ์ของเนาวรัตน์
แล้ว ผมก็มองเห็นภาพเปรียบเทียบว่า ไข่มุกบนจาน
หยกนั้น ที่จะเปรียบได้กับดนตรีไทยของเรากระมัง นับ
วันจะเป็นของมีค่าหายาก และนับเดือนนับปีเข้าก็ห่าง
หายกันออกไปทุกที ระหว่างดนตรีไทยกับชีวิตของคน
ไทยที่เกิดมารุ่นหลัง รำพึงด้วยอาการสำรวมดังนั้นแล้ว
ก็มองเห็นคำว่า มุกหอมบนจานหยก หมายถึง ดนตรี
ไทยโดยเฉพาะ มิใช่หมายถึงอย่างอื่นสิ่งอื่นในหนังสือ
เล่มนี้ นี่เป็นเจตนาสุจริตดั้งเดิม ที่ต้องเรียนให้ท่าน

ผู้อ่านทราบ แต่ท่านผู้อ่านจะมองเห็นความหมายแฝงไป
จากนี้ ผมก็ไม่ได้ว่าอะไร เพราะปัจจัยที่ทำให้เราอยู่ใน
โลกนี้อย่างหนึ่งคือเราเชื่อในสิ่งที่เราคิด ใครคิดไม่
เหมือนเรา เราไม่เชื่อก็ได้ เมื่อไม่เชื่อแล้วก็แสดง
ความคิดความเห็นนั้นให้ปรากฏได้อีก ก็คงจะมีใครเชื่อ
บ้างสักคนสองคน เพราะได้บอกแล้วว่าจำนวนประชากร
ของเราไปเข้าไปเกือบ ๔๐ ล้านคนแล้ว

เมื่อกเขียนไปวรรคหนึ่งว่า การทำหนังสือเล่มนี้
เกิดขึ้นเพราะสุจิตต์เป็นผู้สร้างความผม การสร้างความนั้น
สุจิตต์ยอมทำในฉันทเพื่อคนผู้รักใคร่คุ้นเคยกัน แต่
พอผมได้รับทราบข้อความนั้นเข้า ก็มีความรู้สึกเหมือน
คนไทยได้รับคำสั่งอเมริกัน ไม่ทำให้มันก็โกรธ เชอง-
ช้าเนิ่นนานไปบ้างมันก็แรง แสดงปฏิกิริยาไม่พอใจออก
มาบ้าง มันก็ขู่ว่าจะตัดความสัมพันธ์ ไม่ให้เงินช่วย-
เหลือ พบหน้าค่าตากัน มันก็พูดคุยด้วยเสียงดัง โต๊ะ
อาหารสืบทว่าโต๊ะ มันคุยกลมหมด และคุยคนเดียว
ภาษาที่มันพูดก็เป็นภาษาที่หลายพ่อหลายแม่มารวมกัน
มันพูดถึงวิชาที่มันเล่าเรียนมา โดยที่มันไม่เคยสำนึก

กันว่า ก็สืบมาแล้วที่วิชาความรู้ๆ ปลาๆ ที่มันไปรู้
มานั้น นำมาเป็นประโยชน์อย่างแท้จริงแก่บ้านเกิด
เมืองนอนไม่ได้ ขณะเดียวกันมันก็กำหนดตัวมันเอง
ไว้สูง มันไม่รู้^{ู้}ว่าพื้นฐานแท้จริงนั้นมันควรจะยืนอยู่
ตรงไหน มันสร้างช่องว่างของมันขึ้นมาเอง ขณะที่
มันพูดถึงสิ่งที่ต่อเนื่องกัน มันก็^{ู้}ไม่รู้ว่ามันกำลังขยาย
ช่องว่างให้กว้างออกไปอีก แล้วผลสุดท้ายมันก็เบอก
หน้าย มันประกาศตนเป็นอิสระ มันบอกว่า มันทำงาน
ร่วมกับโคตรพ่อโคตรแม่ของมันเองไม่ได้ มันว่าบ้าน-
เมืองจะไปไม่รอด เพราะว่ามันเริ่มเอาตัวของมันรอด
และจากนั้นมันก็รอดของมันไปเป็นกลุ่มๆ นำความเจริญ
มาสู่ชีวิตและวิญญานของมัน จนกระทั่งตายจากโลก
นี้ไป

หลายสืบมาแล้ว ที่คอมมิวนิสต์ในชุดสากล
คืออเมริกา ได้หล่อหลอมคนของมันและคนของเราที่
ได้กลายไปเป็นคนของมันให้มีพฤติกรรมเช่นนั้น แล้ว
คอมมิวนิสต์ในชุดสากลดังกล่าวก็เริ่มระบดออกทำงาน
ไปทั่วอย่างน้อยก็บรรดาประเทศในภูมิภาคแถบนี้ มัน
ก่อวินทุกอย่าง ตั้งแต่ความสงบสุขในบ้านเมือง จน

ถึงภาวะที่เริ่มจะลุดเป็นไฟ แล้วมันก็ร้างราจากไปด้วย
ความสมปรารถนาของมัน ที่สนุกยิ่งกว่านั้นคือ คนของ
เราที่ได้กลายเป็นคนของมัน มิได้รู้สึกหรือสำนึกได้
ยังอยู่อย่างไรก็อยู่อย่างนั้น กลายเป็นธาตุที่ไม่แปลง
เปลี่ยนและไม่รู้ว่าธาตุเดิมของตัวคืออะไร

คำแนะนำทะเลาะชั้นนี้ ถ้าเขียนต่อไปก็คงเขียน
ได้เรื่อย ๆ ซึ่งข้อใหญ่ใจความอาจมิได้เกี่ยวกับหนังสือ
เล่มนี้เลย แต่ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นก็อาจสรุปได้ว่า
บรรดาภัยทั้งหลายทั้งปวงที่ประเทศชาติของเรากำลัง
เผชิญอยู่ในขณะนี้ นับแต่ภัยทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ
ภัยจากคอมมิวนิสต์คอปัด หรือคอมมิวนิสต์ซุค-
สากลแล้ว ฯลฯ ภัยที่ยิ่งใหญ่อีกอย่างหนึ่ง ที่ไทยจะ
ต้องเผชิญ ก็คือภัยจากนักเรียนนอก ซึ่งขณะนั้นมีการ
รวมกลุ่มและขยายตัวออกไปกว้างขวางพอที่จะทำศึกได้
โดยทัดเทียมกันแล้ว จึงหวังว่าเราควรจะมาต่อสู้กันให้
เป็นที่สนุกสนานเถิด และข้อแม้ประการแรกที่จะบอก
ไว้ก่อนก็คือว่า เวลาพบกันพูดกัน ก็พูดเบา ๆ พอได้ยิน
ก็เห็นจะพอ อย่าเห็นว่าการพูดเป็นการแหกปากตะเบ็ง

เลี้ยงเป็นอันขาด เพราะถ้านักเรียนนอกเห็นดังนั้น
ไทยแท้ก็อาจจะเปลี่ยนเป็นไทยดิบได้

ขอภัยและขอขอบคุณล่วงหน้า

บรรคชัย บุณปาน

ป.ล. เพื่อนฝูงที่นั่งอยู่ข้างเคียง อ่านคำนำมหา
วินาศน์แล้ว ต่างเกิดอาการนั้นมอมันเขี้ยวเป็นกำลัง ครั้น
ตั้งสติได้ก็แย้งด้วยปัญญาว่า ข้อความที่เขียนยังหละ
หลวม การตีหัวโดยมิเลือกหัวนั้น หาใช้วิสัยของนักเลง
ที่แท้จริงไม่ และเมื่อกล่าวครอบคลุมไปทั้งหมด ก็ไม่ได้
หมายความว่าถูกไปทั้งหมด เพราะนักเรียนนอกที่ดีจริงก็
ยังมี กลับมาช่วยทำความเจริญให้แก่ชาติบ้านเมืองก็มาก
ถึงแม้ว่าจำนวนนายพลกับจำนวนดอกเตอร์จะเป็นจำนวนคน
ไร้ประโยชน์ในบ้านเมืองของเราก็ตาม แต่ก็ยังมีบางสักคน
สองคนหรือหลายคนที่หลุดออกมาพบกับชาวบ้านรู้เรื่องและ
เข้าใจถึงปัญหาอันแท้จริงที่ประเทศชาติกำลังประสบอยู่
ความจริงเป็นดังนี้ ฉะนั้นศึกที่จะเปิดกับนักเรียนนอก ก็
หมายถึงพวกนักเรียนนอกไม่จริงเท่านั้น เพราะถ้านอกจริง

แล้ว นอกจากจะรู้จักบ้านเกิดเมืองนอนโสดหนึ่ง ก็ควรที่จะรู้จักบ้านอื่นเมืองอื่นได้อย่างดีด้วย ถ้ามัวแต่ตัวเองดูก็แล้วกันว่า รู้จักบ้านเกิดเมืองนอนของตนหรือยัง ถ้ารู้จักแล้วก็แล้วไป

เขียนถึงตรงนี้ ก็มีคนถามว่า เมื่อสุจิตต์ วงษ์เทศ กลับมาเมืองไทยแล้ว เธอจะเปลี่ยนไปไหม ขอบอก ณ ที่นี้ว่า เปลี่ยนอย่างแน่นอน เพราะความเปลี่ยนแปลงในหัวใจคนนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ทุกขณะจิต และตั้งแต่รู้จักรักโกรธกันมา สุจิตต์ไม่เคยลืมความเป็นไทยเลย ยิ่งไปรู้ไปเห็นอะไรที่ขัดขบมากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงของเธอก็คือจะมีความเป็นไทยยิ่งกว่าเดิม ไม่เชื่อก็คอยดู

คำนำ

สุจิตต์ วงษ์เทศ

เจตนาที่แท้แล้วก็คือผมต้องการจะรวมเรื่องสั้น
ที่เขียนเกี่ยวกับดนตรีไทยให้อยู่ในเล่มเดียวกัน ซึ่งถ้า
หากจะไม่บอกท่านผู้อ่านก็คงจะเดาหัวใจของผู้เขียน
เรื่องอย่างในเล่มนี้ได้ดีว่าชอบดนตรี

ผมละคำว่า “ไทย” ไว้เสียอย่างนั้นเอง เพราะ
แท้ที่จริงแล้วเป็นอย่างนั้น คือชอบดนตรีของทุกชาติทุก
ภาษาในโลกนี้ หากแต่คงจะเป็นด้วยเหตุผลที่ว่าเกิด
มาเป็นคนไทย อยู่ในสิ่งแวดล้อมของศิลปวัฒนธรรม
ของชนชาติไทยสร้างขึ้น ความรู้สึกนึกคิดของตนจึง
เกิดจากสิ่งแวดล้อมของแผ่นดินเมืองพ่อเมืองแม่ จึงรู้
จักมักคุ้นกับดนตรีไทยก่อนอื่น และชอบที่จะเล่นและ
ฟังดนตรีไทยเป็นพิเศษเท่านั้นเอง

ผมหัดขลุ่ยเพลง “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว”
เป็นเพลงแรกกับ ครูสำเนียง เมื่อเรียนอยู่ชั้นมัธยมปีที่ ๓ ที่โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม เข้าวงดนตรีของโรงเรียนซึ่งเป็นวงที่แปลกประหลาดพอๆ กล่าวคือทั้งวงมีแต่ขลุ่ยเท่านั้นประมาณ ๕๐ กว่าเลา เหตุที่งั้นเกิดขึ้นได้เพราะครูบุญยัง ทรวดทรง ผู้เป็นอาจารย์ใหญ่ต้องการจะให้นักเรียนรู้จักดนตรีไทยพร้อมทั้งปรับวงให้เป็นวงสำหรับบรรเลงเพลงมาร์ชสวนสนามทำนองนั้นได้ด้วย ซึ่งก็เป็นผลสำเร็จ เพราะวงดนตรีขลุ่ยของโรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยารามเป่าเดินแถวไปวางพวงมาลาถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้าเป็นประจำทุกปี ยังความประหลาดใจและประทับใจให้แก่คนที่พบเห็นเป็นอันมาก

หลังจากเรียนโน้ตกับครูเสริมที่โรงเรียนวัดนวลนรดิศแล้ว ผมสมัครเข้าฝึกฆ้องวงกับครูอุทัยที่คุรุสภา แต่ยอมแพ้เสียก่อนที่จะสำเร็จ จึงขอขอดังไปสมัครเป็นลูกศิษย์ ครูโองการ กลับขึ้น ต่อต้นเพลงนี้เอง ลาวดวงเดือน ลาวคำหอมได้เท่านั้น ก็เปลี่ยนไปเล่นซออยู่เป็นลูกศิษย์ ครูล้มผัส นิลวงศ์ ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร

หลังจากนั้นครูเจียน มาลัยมาลัย ได้เข้าเป็นครู
พิเศษสอนดนตรีไทยที่มหาวิทยาลัยศิลปากรแล้ว ผมก็
รู้เส้นทางขออุ๊จากครูเจียนด้วยจนปัจจุบันนี้

เมื่ออาจารย์มนตรี ตราโมท ไปสอนพิเศษใน
วิชาเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่คณะโบราณคดี ผมก็กลายเป็น
ลูกศิษย์อาจารย์มนตรีไปอีกโดยอัตโนมัติในด้านทฤษฎี
เกี่ยวกับดนตรีและนาฏศิลป์ไทย

นอกจากนั้นแล้ว ความที่ผูกสมักรักใคร่กับ
บรรดานักดนตรีไทยของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทั้ง
หมด ผมจึงสมัครเป็นลูกศิษย์ครูประเวช กุมุท และ
ครูกิ่ง พลอยเพชร ไปเสียด้วย รวมทั้งแอบ “ยกครู”
เป็นลูกศิษย์ ครู ดร. อุตีศ นาคสวัสดิ์ อยู่ในใจโดยท่าน
มิได้รับรู้

ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับการศึกษาดนตรี
ไทยของผมนั้น นอกจากจะถือเป็นการไหว้ครูดนตรีตาม
ธรรมเนียมไทยของผมแล้ว ยังต้องการจะแสดงให้เห็น
ว่าวิชาดนตรีไทยของผมมีลักษณะ “จับน่าย” อย่างหาที่
เปรียบมิได้ เพราะนอกจากจะมากครูแล้วยังมากเครื่อง
อีกด้วย ที่ว่ามากเครื่องก็คือผมเล่นตะป๋มตั้งแต่ ขลุ่ย

หม่อง กลอง ระนาด และซอ กระทั่งเห็นว่ายังไม่
“จับฉ่าย” พอที่คันทุ้มซอหากระจับปี่มาเล่นทั้ง ๆ ที่หา
ครูสอนไม่ได้ และเล่นไม่เป็นทาง ในที่สุดทุกวันนี้
นั้นผมสามารถเล่นเพลงไทยได้จบเพลงเพียงเพลงเดียว
เท่านั้นคือลาวดวงเดือน

ผมอยากฟังและอยากเห็นดนตรีของไทยรุ่งเรือง
ขึ้นมาในแนวใหม่แบบใหม่เนื่องด้วยเรากำลังอยู่ในโลก
และสังคมที่ไม่เหมือนเก่า แต่จะลงมือทำเองย่อมเป็น
ไปไม่ได้เพราะความสามารถเพียงแต่จะบรรเลงเพลงให้
จบเพลงก็ไม่ได้ดังที่กล่าวมาข้างต้น ผมจึงทดลองเล็ง
ไปทำรายการวิทยุเกี่ยวกับดนตรีไทยบางครั้ง เขียนบท
ความวิพากษ์วิจารณ์ดนตรีไทยบางครั้ง และก็อย่างที่
เขียนเรื่องสั้นในเล่มนี้บ้างเท่านั้นเอง ซึ่งท้ายที่สุดก็ทำ
อะไรขึ้นมาไม่ได้เลย แต่มิได้สร้างความผิดหวังให้ผม
เพราะไม่ได้หวังอะไรไว้

ทิศทางของดนตรีไทยจะเป็นไปอย่างไร ?

ผมตอบไม่ได้

แต่คนที่เคยรู้จักมักคุ้นกันถามความเห็นผมว่า
ดนตรีไทยของเราจะ “ตาย” หรือไม่ ? ผมเองก็ตอบ

ได้แต่เพียงว่ายากที่จะฟัน

และก็มีอีกหลายคนที่ยพยายามจะกล่าวว่าดนตรีไทยก็เหมือนอะไรต่อมิอะไรอีกหลายอย่างที่เป็นของไทยว่าเป็นสมบัติของคนที่อยู่ในรั้วในวัง เป็นของในราชสำนักเท่านั้น เพราะฉะนั้นดนตรีไทยจึงต้องตายและไม่น่าจะฟันขึ้นมาให้เสียเวลา

ผมขอเถียงในข้อที่กล่าวกันว่าดนตรีไทยมิได้เป็นสมบัติของสังคมไทยส่วนใหญ่ เพราะผมเชื่อว่าดนตรีไทยกระจายอยู่ทั่วประเทศมาแต่โบราณ จดหมายเหตุของฝรั่งที่เข้ามาในเมืองไทยแต่ก่อนแทบจะกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่มีหมู่บ้านใดที่จะไม่มีวงดนตรีปี่พาทย์ ประวัติของครูดนตรีไทยหลายท่านที่เข้ามามีชีวิตอยู่ในรั้วในวัง เพราะมีฝีมือลือเล่กันมาแล้วจากชนบท เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ เสด็จประพาสประทับแรมที่เขาสุ จังหวัดราชบุรีนั้น มีการประชันปี่พาทย์ต่อพระพักตร์ ระหว่างวงดนตรีของราชสำนักกับวงดนตรีของชาวบ้าน ปรากฏว่าวงของชาวบ้านมีฝีมือเหนือวงราชสำนักจนเป็นที่รำลือกัน และแม้กระทั่งปัจจุบันถ้าหากออกไปตามชนบทจะเห็นวงดนตรีอยู่ทั่ว

ไป แหล่งนักดนตรีที่สืบมาแต่โบราณยังมีการถ่ายทอด
ให้ลูกให้หลานกันอยู่ เช่นแถบบางมูลนาก จังหวัด
พิจิตร แถบบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี แถบอัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม และละแวกอยุธยา ราชบุรี
เพชรบุรี เป็นอาทิ

เวรกรรมของผมที่เรียนจบจากคณะโบราณคดี
เป็นลูกศิษย์หม่อมเจ้า และทำงานประจำที่หนังสือพิมพ์
สยามรัฐมีผู้บังคับบัญชาเป็นหม่อมราชวงศ์ ความเห็น
ของผมในเรื่องนี้จึงได้รับการหัวเราะเยาะ ซึ่งผมเองก็ไม่
เข้าใจ

บางคนกล่าวว่าเพลงของสุนทราภรณ์ยังดีกว่า
เพลงของไทยเก่าๆ ที่เล่นกับดนตรีไทย ครั้นผมแย้งว่า
เพลงของสุนทราภรณ์ที่เราฟังส่วนมากนั้นเอาทำนองมา
จากเพลงไทยเก่าๆ ที่เล่นกับดนตรีไทยทั้งสิ้น หากแต่
คนเอามาไม่ยอมบอกว่าได้เอามาที่ไหน เพราะฉะนั้น
คนที่ฟังดนตรีไทยครั้งแรกถึงกับอุทานว่าดนตรีไทยก็
เล่นเพลงสุนทราภรณ์ได้

เวรกรรมของผมที่เล่นดนตรีไทยทำให้ใครอื่น
เชื่อว่าไม่น่าเชื่อ กล่าวกันว่าผมไปหลงของเก่าและจะ

ให้ร้ายของใหม่ที่ “สุนทรภรณ์” สร้างขึ้นมา

อย่างไรก็ตาม ผมเพียงแต่ขอคัดค้านความเห็น
ที่ว่าดนตรีไทยอยู่แต่ในวังในวังว่าไม่เป็นความจริงเท่า
นั้น

สาเหตุที่ทำให้ดนตรีไทย “ยากที่จะฟัง” น่าจะ
มาจากสาเหตุอื่นซึ่งผมจะลองคิดดู

คุณปรานี เจียรดิษฐ์อาภรณ์ นักศึกษาทาง
มานุษยวิทยาที่มหาวิทยาลัยคอร์เนล และกำลังจะทำ
วิทยานิพนธ์เพื่อรับปริญญาโทเรื่องดนตรีไทย เพราะ
เธอเป็นนักดนตรีไทยคนหนึ่งที่บรรเลงจะเข้าได้ดี ให้
ความเห็นว่าจะแยกสาเหตุออกเป็น ๒ ประการ
คือสาเหตุจากภายในและสาเหตุจากภายนอก

สาเหตุภายในหมายถึงตัวดนตรีไทยเอง

สาเหตุภายนอกหมายถึงสังคมไทยที่ได้รับการ
กระทบจากวัฒนธรรมและอารยธรรมตะวันตก

ผมเห็นด้วยจากการพิจารณาอย่างนี้ แต่ที่ผม
สนใจที่สุดที่จะกล่าวถึงไว้เล็กน้อยก็คือสาเหตุภายใน
เกี่ยวกับตัวดนตรีไทยและสิ่งที่เกี่ยวข้องดังนี้

๑. ลักษณะเครื่องดนตรีไทยที่ไม่มีการคิดค้น

เพิ่มเติม ซึ่งอาจารย์หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์
ปราโมช เคยกล่าวไว้ว่าน่าจะมีการปรับปรุง
เครื่องดนตรีเกี่ยวกับระบบ “เครื่องเสียง”
ขึ้นมาเพิ่มเติม

๒. เพลงและเนอร้องที่ไม่มีการเคลื่อนไหว
จากจุดเดิม เช่น นอกจากจะไม่มีการแต่ง
เพลงใหม่เพิ่มจากของเก่าแล้ว ยังไม่ค่อย
จะยอมรับคนที่พยายามแต่งเพลงขึ้นมา
ใหม่ — — เนอร้องที่ตัดมาจากวรรณคดี
เก่าๆ นั้นน่าจะเปลี่ยนเป็นเนอร้องที่แต่ง
ขึ้นเพื่อสนองอารมณ์คนปัจจุบันมากกว่า
๓. พิธีกรรมและธรรมเนียมการบรรเลงของ
ดนตรีไทยนั้นน่าจะมีการพิจารณากันเสีย
ใหม่

ความเห็นใหญ่ๆ ๓ ข้อที่กล่าวมานี้คิดขึ้นมา
ปัจจุบันทันด่วน ผมไม่ขอยืนยันว่าถ้าปรับปรุงอย่างนั้น
แล้วจะดีขึ้นเพราะบางทีอาจจะทำให้เสียลักษณะของ
ดนตรีไทยแต่เดิมไปได้ ซึ่งข้อขัดแย้งนี้ผมก็ยังคิด
อย่างนักโบราณคดีว่าเราจำเป็นต้องรักษาซากของกรุง

สุโขทัยกับกรุงศรีอยุธยาไว้ แต่เราก็จำเป็นต้องปรับปรุง
สภาพของจังหวัดสุโขทัยกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ให้เป็นเมืองของคนยุคสมัยนี้ด้วย

ผมก็เคยพบเคยปะครูดนตรีไทยบางท่าน และ
นักดนตรีไทยบางคน ที่เทิดทูนศิลปทางด้านนี้จนกระทั่ง
ไม่ยอมที่จะให้ใครมาแตะต้องและทำอะไรผิดระเบียบ
แบบแผนดั้งเดิม อันจะเป็นความรู้สึกที่ถูกที่ควรหรือไม่
นั้น ผมไม่มีสิทธิ์ที่จะออกความเห็นได้แน่ชัด หากแต่
คิดคำนึงอยู่ภายในใจตัวคนเดียวว่าเราจำเป็นต้องเลือก
ทางซึ่งมีให้เลือกอยู่ ๒ ทางคือ จะให้ดนตรีไทยเป็น
โบราณศิลปที่จำต้องรักษาลักษณะดั้งเดิมไว้ในพิพิธ-
ภัณฑ์โดยจะเปลี่ยนแปลงโยกย้ายมิได้ หรือจะให้
ดนตรีไทยเป็นเครื่องบันเทิงร่วมสมัยของคนยุคใหม่ซึ่ง
เราจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามความ
เหมาะสมที่จะให้เป็น “ของเก่า” ด้วยและบังคับให้คน
สมัยนั้นยอมรับด้วยนั้นรู้สึกยากนักที่จะเป็นไปได้ และผม
เองก็ไม่เห็นด้วย

วงปี่พาทย์ที่ดี วงมโหรีที่ดี ต่างได้รับการเปลี่ยนแปลง
ปรับปรุงแก้ไขมาทุกยุคทุกสมัย อย่างน้อยที่สุด

ถ้าหากจะเหลียวมองกลับไปวงปีพาทย์และวงมโหรีของ
ยุคสมัยนั้นก็ไม่เหมือนกับครั้งกรุงเก่า หากแต่มีรากฐาน
มาจากเครื่องระโน้น เพราะฉะนั้นถ้าหากวงปีพาทย์และ
วงมโหรีของ พ.ศ. ต่อไปนี้จะได้รับการเปลี่ยนแปลง
ปรับปรุงบ้าง ผมคิดว่าก็ไม่น่าจะเสียหายที่ตรงไหน
และอยากจะให้เป็นไปเสียด้วยซ้ำในกรณีที่จะทำให้
ดนตรีประจำชาติดีขึ้นได้

เพื่อจะได้ดูหนังเรื่อง Fellini's Satyricon ของ
Fellini ซึ่งเป็นนักสร้างภาพยนตร์ชาวอิตาลีเลย หนัง
เรื่องนี้จับเอาตอนปลายสมัยกรุงโรมเพื่อเสียดสีสังคม
ปัจจุบัน ในฉากหนึ่งของเรื่องนั้นตัวละครจะต้องลงเรือ
ออกกลางทะเล เมื่อภาพทะเลปรากฏเต็มจอพร้อมด้วย
เรือทะเลโตคลื่น เพลงประกอบดังกังวานออกเสียงทุ้ม
เสนาหุ ผมเองซึ่งกำลังเคลิ้มอยู่นั้นถึงกับทะเล็งพรวด
ขึ้นมาเพราะเหตุที่ว่าช่างละม้ายกับเสียงปีพาทย์ไม้นวม
หรือปีพาทย์ดึกดำบรรพ์มาก ขณะที่จับความไม่ถนัดอยู่
นั้นก็พยายามฟังดูว่าจะใช่เพลงโหมโรงคลื่นกระทบฝั่ง
ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัวหรือไม่ ก็พอดีเพื่อนซึ่งนั่งอยู่ด้วยกันและเคย

อ่านหนังสือเกี่ยวกับการสร้างภาพยนตร์เรื่องนี้มาแล้วกระ
ซิบบอกว่า Fellini แก่ไปเอาเพลงอินโดนีเซียมา เพราะ
ตะเภชอบเพลงชวามาก ผมก็ร้องอ้อ และนึกได้ว่า
เพลงบรรยายธรรมชาติก็อาจใกล้เคียงกันได้ และเงี่ยหู
ฟังเพลงประกอบโดยเฉพาะไปจนหนังตัดภาพไปที่อื่น
แล้วก็คิดสนุก ๆ ว่าทะเลไทยกับทะเลชวาคงไม่เหมือน
กัน เพราะเสียงคลื่นเสียงลมในเพลงของเราไม่มาก
กว่าแต่มองความเว้งว้างและความโหดร้ายของทะเลได้
เท่ากัน

ในหนังเรื่องนี้จับได้ว่าใช้เครื่องดนตรีของอินโด
นีเซียมาบรรเลงประกอบหลายตอน แต่ละตอนน่า
สังเกตว่าเขาจับเอาเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นแยกออกจาก
กันบรรเลงให้เข้ากับท้องเรื่อง ในกรณีถ้าหากจะมีการ
ทำกันบ้างในบ้านเราเพื่อให้เกิดเพลงใหม่ขึ้นมา หรือการ
บรรเลงอย่างใหม่ขึ้นมา และไม่ว่าจะเข้าขั้นหรือไม่เข้า
ขั้นดีหรือไม่ดี ผมคิดว่าบรรดาครูดนตรีไทยคงจะไม่ถือ
ว่าเป็นการดูแคลนดนตรีไทยหรือเป็นการ “ผิดครู” ซึ่ง
ในวงการชอบยกกันขึ้นมาเป็นปัญหากันอยู่

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือรวมเรื่องสั้น แต่ผม

เขียนคำนำมาทั้งหมดนั้นดูประหนึ่งว่าจะเป็นหนังสือ
ตำราเกี่ยวกับดนตรีไทย ใครจะพิจารณาอย่างไรก็ตามที่
แต่ผมคิดว่าไม่สำคัญ

เรื่องราวที่ปรากฏในเล่มนี้ผมไม่ได้คิดเขียนขึ้น
เองทั้งหมด หากแต่บางเรื่องพรรคพวกเพื่อนฝูงในวง
ดนตรีไทยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เล่าเค้าโครงให้ฟัง
และทั้งประสบการณ์และความรู้ที่ทำให้เขียนหนังสือ
อย่างนี้ออกมาได้ส่วนหนึ่งก็เกิดจากการได้คลุกคลีต่อมโง
ออกโรงบรรเลงเป็นบางครั้งบางคราวที่ไม่สำคัญนักกับ
นักดนตรีไทยวงนี้ และนอกจากวงดนตรีไทยมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์แล้ว ก็เกือบจะกล่าวได้ว่าผมขโมย
ความคิดความรู้เกี่ยวกับดนตรีไทยจากวงดนตรีของสถา
บันต่างๆ เป็นอันมาก เช่นวงจุฬา วงเกษตร วงมหิดล
วงประสานมิตร วงเชียงใหม่ และวงศิลปากรทั้งของ
มหาวิทยาลัยศิลปากรและกรมศิลปากร

น่าประหลาดใจที่นิสิตนักศึกษาสถาบันต่างๆ ที่
กล่าวมาแล้วนั้น (ยกเว้นของกรมศิลปากร) สามารถ
ฝึกฝนฝีมือทางดนตรีไทยได้ถึงขนาดฝีมืออาชีพ เท่าที่
สอบถามมาส่วนมากมิได้เล่นดนตรีเป็นมาแต่เกิด หรือ

เล่นเป็นมาแต่พ่อแม่ปู่ย่าตายาย ล้วนมาเริ่มหัดเอาเมื่อ
เข้ามหาวิทยาลัยหรือสถาบันนั้น ๆ ซึ่งย่อมจะเป็นคำ
ตอบได้ดีว่าดนตรีไทยไม่ได้หัดยากหัดเย็นกว่าดนตรี
สากลอย่างที่ใครต่อใครชอบพูดกันอยู่เลย ความจริง
แล้วอยู่ที่ตนของตนว่าจะเอาจริงเอาจังหรือไม่เท่านั้น
หรือเพียงจะพูดกันโก้ ๆ ว่าอยากเล่นแต่หัดยากจึงไม่เอา

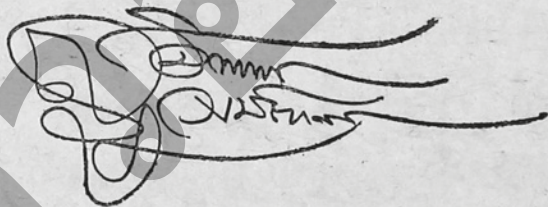
ที่กล่าวถึงนิสิตนักศึกษาในวงดนตรีไทยตาม
สถาบันต่างๆ มาข้างต้นนั้น ก็เพื่อที่ผมจะขอแสดงความ
คารวะไว้ ณ ที่นี้ทุก ๆ ท่านด้วยความสำนึกในพระเดช
พระคุณที่ผู้ฝึกฝนจนฝีมือดี อย่างน้อยที่สุดก็จะยังชีพ
ดนตรีไทยต่อไปได้ไม่ให้นักรไทยต้องตายไปเร็วเกิน
กว่าเหตุ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะไม่ทอดทิ้งไปเสีย
และขออนุญาตหวังต่อไปอีกว่าถ้าหากอินทรีย์แก่กล้า
ขึ้นเมื่อใดก็ขอได้โปรดรวบรวมสติปัญญาและความกล้า
หาญแต่งเพลงใหม่ ๆ เนื้อร้องใหม่ ๆ หรืออะไรใหม่ ๆ
ขึ้นมาบ้างเถิด ครูดนตรีโบราณท่านคงจะยินดีมากกว่า
จะแข่งชักหักกระดูกท่าน

อยากจะเขียนหนังสือที่เอาจริงเอาจังและเป็น
หลักเป็นฐานเกี่ยวกับดนตรีไทยเพื่ออุทิศเป็นกำลังใจแก่

นิสิตนักศึกษาที่เล่นดนตรีไทยสักเล่ม แต่เกรงว่าตัวเองจะเปลืองไฟลเขียนอย่างอื่นไปเสียจนลืมเรื่องอื่นเหมือนกับที่บอกให้ขรรค์ชัย บุนปาน ประกาศว่าผมจะเขียนเรื่องทางตามลายแล้วกลายมาเป็นเรื่องเล่น เพราะฉะนั้นผมจึงขออนุโมทนาสาธุการเสียตั้งแต่เล่มนี้ก่อนจะดีกว่าว่า

แต่

นิสิตนักศึกษาในวงดนตรีไทย

A handwritten signature in black ink, likely belonging to a Thai student, written over a large, faint watermark that reads 'ดนตรีไทย' (Thai Music).

มุกหอบบณจานหยก

สุจิตต์ วงษ์เทศ

ตัวอย่าง

สุจิตต์ วงษ์เทศ
เริงระบำโบราณคดีกับ
วงมโหรี ดึกดำบรรพ์ 'เจ้าพระยา'
ที่เฉลิมเขตร, ๒๕๑๑

๑ เหมือนไข่มุกเม็ดอ่อนบนจานหยก
มธุรสโสมรู้จะอ่อนประอรเอิบ

๒ รอยลักขมริมแก้มเมื่อแค้นขม
ซ่อนชะม้ายซาบมาพาพะวง

๓ เกิดกระหวัดวัดเกี้ยวเกศเกลียวแก้ว
เข้านกบินทนทมาเคียงควร

๔ เกือบทุกคำที่เขียนคือเทียนไข
ยังกลัวความงามเกิดเจิดจรัส

๕ อย่าให้เหนือนใบศรีที่เบิกขวัญ
ถนอมหน่อข่อยลอร่างไปอย่างเคย

วงพิณพ่ายสันเพ็ญบินเสียง
ตาลเห่ตึงตาเรศเนตรอนงค์

พิศขงพิมพ์ใจพึงตะลึงหลง
อยากผจงจุมพิตสนิทนวล

รอยไธเนวเนิ่นระดับรับถักถวน
ชดช้อยชวนเชยหวังระวิงแวง

ผู้เฒ่าไหม้ตัวเองเพื่อเปล่งแสง
ยังเสียดแทงทักขางค์ให้ร้างเลย

พอเสร็จพลันเป็นใบคองนงน้อยเอ๋ย
เก็บไว้เชยเมื่อข้าเชื่อน้ำตา

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์